

OMYĆ (141) *vb pf*

o (24), ó (1); o : ó *BiałKat* (1:1; 21).

inf omyć (24). ◇ *fut* 1 *sg* omyję (3). ◇ 2 *sg* omyjesz (7). ◇ 3 *sg* omyje (9). ◇ 1 *pl* omyjém (1). ◇ *praet* 1 *sg m* omyłem (3). ◇ 2 *sg m* -ś omył (1). *f* -ś omyła (1). ◇ 3 *sg m* omył (25). *f* omyła (3). *n* omyło (1). ◇ 3 *pl m pers* omyli (1). ◇ *imp* 2 *sg* omyj (39), om(e)j (1); -yj : -(e)j *Leop* (2:1; *Ps* 50/4). ◇ 3 *sg* niechaj omyje (1). ◇ *con* 1 *sg m* bych omył (1). ◇ 2 *sg f* byś omyła (1). ◇ 3 *sg m* by omył (8). *f* by omyła (1). ◇ 3 *pl m pers* by omyli (1). *subst* by omyli (1). ◇ *impers praet* omyto (1). ◇ *part praet act* omywszy (7).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVII w.

1. *Uczynić czystym za pomocą wody lub innej cieczy; lavare Vulg, Mącz, PolAnt; abluere PolAnt [w tym: kogo, co (40)] (42)*: Ezop blady bärzo znedzon/ Ledwie przed krolä przywiedzion [...] Vżrzawży Krol y zápłakał/ Nátychmiałt go omyć kazał *BierEz* F4; *FalZioł* V 29; *Mącz* 171a; *BudNT Ioann* 9/16[15]; *WujNT Act* 9/37.

omyć czym (5): *FalZioł* V 35; *KrowObr* 143; day mu [*koniowi*] śiáná pokropiwży winem/ á nogi mu y lędźwie gorzałką omyy *SienLek* 189v; *KuczbKat* 145; *BudBib Lev* 1/9.

omyć w czym (7): Natychmiałth baba omywży palcze w Lilijowym/ albo w Migdałowym oleyku/ albo też w proftey oliwie: Ma leguchno nogę którą fie dziecię poczęło rodzić: zafię w matkę wepchnąć. *FalZioł* V 21c, I 142a, II 3d, V 44, 68, 112v; *BudBib Lev* 1/13; *Oczko* 32.

W charakterystycznych połączeniach: omyć gorzałką, wodą (4); *omyć w ługu, w occie, w olejku, w winie* (2), *w wodzie* (2); *omyć w wannie*.

Szeregi: »oblać, omyć« (1): Oblawży omywży ony nogi przenäświętłfię/ ięła ie włofy ociératz *OpecŻyw* 46.

»omyć, ochędożyć« (1): Byli przyięci iáko infzy pielgrzymowie ze wżeláką ludzkością/ włużono im/ omyto/ ochędożono *ReszHoz* 125.

»omyć i wyczyścić« (1): owies dobrze płokác ze czterzy przygársni/ á omyć dobrze y wyczyścić co nalepiey. *SienLek* 190v.

W przeni (1) :

Zwrot: »prożne ręce omyć« = uczynić coś niepotrzebnie (1): Nie barzo bys tam vtyła Prożne bys ręcze omyła *RejJóz* D3v.

a. *Rytualnie, symbolicznie lub w celach magicznych: uczynić coś czystym w sensie fizycznym i metafizycznym jednocześnie; lavare Vulg, PolAnt; abluere PolAnt [kogo (6), co (14)] (20)* : [*Pilat*] wziawży wodę omył ręce fweé pzzed [!] wífytkim lude^m *OpecŻyw* 132v; *PatKaz III* 136; *WróbŻołt* 25/6; *MurzNT Matth* 27/24; Omyyę ręce fwoye myedzy nyewinnemi *LubPs* G2; Pokropże mię Pánie Izopem á będę oczýścion: omyiefz mię/ á będę bielłfy niżli fnieg. *Leop Ps* 50/9, *Lev* 8/6, 14/9; *KochPs* 76; *ArtKanc* E8; *LatHar* 83, 165.

omyć czym (5): Nad tho wzyacz fzyweczoney wody í fýyedmy kofłcziolow y omycz yá difchell wozowy, wofz, Bothi y konye pokropicz, thedi kupczow dołficz bąndzie. *LibMal* 1549/149; *BibRadz Lev* 8/6, 15/13, 16; *BielKron* 38v; *RejPos* 153.

omyć w czym (2): aż przydzye ten który ma poślan być/ á on będzie oczekawanie narodom [...] omyie w winie łzátę łwoię/ á we krwi iągód płáfcz łwoy [Gen 49/11] *BielKron* 18v; *WujNT Apoc* 7/14.

W charakterystycznych połączeniach: omyć ciało (4), *nogi* (2), *ręce* (3), *szatę* (szaty) (2), *twarz; omyć wodą* (4); *omyć we krwi, w winie*.

Szeregi: »omyć i wybielić« (1): Cić łą ktorzy przyłzli z wćifku wielkiego/ y omyli łzátę łwoię/ y wybielili ie we krwi báránkowej. *WujNT Apoc* 7/14.

2. Uczynić niewinnym; lavare Vulg [kogo, co] (40) : *BierRaj* 20; *RejKup* m7v; *BiałKat* 263v; Rzekł Piotr: Nie chcę byś nogi mył/ [...] Ale mu Pan odpowiedział/ iż obmycia potrzebował. Bo ieślibych cie nie omył/ wczestnikiem byś też nie był/ Krolestwa mego wiecznego *ArtKanc* E7v; *LatHar* 164 marg.

omyć od czego (8): *OpecŻyw* 161v; *LubPs* N4; *Národzenie Máryey* dziewice/ ktore nas omyło od zmázy grzechow *KrowObr* 177; *Leop Ps* 50/4, AAA4v; *RejPosWstaw* 22v; *BiałKaz* B3v; y ten nas od nálznych grzechow krwią y wodą omył/ á od włzyftkich nieprzyiációl śmiercią łwoią wyłwobodził. *LatHar* 464.

omyć z czego (10): *KromRozm III* Bv; *KrowObr* 51v, 52v, 53; Omyj ze złóści łerce twoie Ieruzálem/ chcełli być zbáwione *Leop Ier* 4/14; *RejPos* 98; *KochPs* 76; *ArtKanc* L20v; *LatHar* 164; *WujNT Apoc* 1/5.

omyć czym (14): *KromRozm III* Bv; *KrowObr* 51v, 52v, 53, 53v; *RejAp* 7v, 8v, 9v; A gdy mie omyiełz (to iełt/ oną wodą ktora miałá być z boku twego wypułczona) thedy iálniey niżli łnieg będą wybielon. *RejPos* 47v; *RejPosWstaw* 22; *BiałKaz* B3v; *ArtKanc* E7v; *LatHar* 71, 464.

omyć w czym (4): *Leop* AAA4v; Ale odpuściłz/ z grzechu oczyściłz/ dla Syná łwego/ we Krwi iego/ omyiełz mnie wierzącego. *ArtKanc* L10; *LatHar* 677; y omył nas z grzechow nálznych we krwi łwoię/ y wczynił nas krolestwem y kápłany Bogu y Oycu łwemu *WujNT Apoc* 1/5.

W połączeniach szeregowych (2): mułyał ye krwyą łwoją nałwyetłłá z grzechu omyć/ a łmyerćyą łwą nyewinną od nyewoley czártowłkyey wykupić y wyzwolić/ y przeyednáwłłfy im gnyew boży/ zmartwywłtánim łwym włpráwyedliwić *KromRozm III* Bv; przez łwięte Sákrámentá y łwiátości twoie omyieł/ poświęć/ cnotámi ozdobię/ y iákkolwiek zá grzechy moje wczynię dołyc *LatHar* 146.

W charakterystycznych połączeniach: omyć od grzechow (5), *od nieprawości* (2), *od złóści, od zmazy grzechow; omyć z grzechu* (grzechow) (6), *ze złóści i plugawości; omyć duszę* (2), *serce, wnątrznósci serca; omyć krwią* (12), *krwią i wodą, wodą; omyć we krwi* (4).

Szeregi: »omyć a ochędożyć« (2): Owdzie nas obiecuie wierne łwoie omyć á ochędożyć/ nie liedá czyni/ ále oną przenedrołzłzá krwią łwoią *RejAp* 9v, 8v.

»omyć, (i, a) oczyścić« = *lavare et mundare Vulg [szyk 7:1]*: *KrowObr* 176v; *Leop Ps* 50/4; *RejAp* 158v; *RejPosWstaw* 22, 22v; Omyy mię/ oczyść z moich włzeteczności. *KochPs* 76; *LatHar* 148, 164.

»omyć a odkupić« (1): otoż on krew łwoię wylał/ áby nas z grzechu omył/ á thą krwią łwą łwięta nas odkupił. *RejPos* 98.

»omyć i opłoknąć« (1): Niechay mnie omyie/ łtudnicá lutości/ Y z płáczu opłoknie/ moje nieprawósci *GrabowSet* C3v.

»pokropić a omyć« (1): Ale iefliże thy mnie pokropiŹś á omyiefz/ tedy iálniey niżli łnieg będe wybielon. *RejAp* 8v.

»omyć, poświęcić« (1): BAdź/ krwi Páná mego ChryŹtá/ pozdrowiona/ Z boku naŹwiętfzego/ frodze roztoczona/ Co łtáry y nowy zakon/ płóczeŹś z złoŹŹci/ Omyi/ poświęć duŹę mą k wieczney rádoŹŹi *GrabowSet* P2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

3. Uczynić mokrym, zmoczyć [w tym: co (8)] (9) :

omyć w czym (1): Też w teyże niemocy dobrze iefł warzyć kapłona/ albo kokofz/ albo iarzábka/ albo kuropatwę Ale ie pierwey omyć w oczcie *FalZioł* V 67v.

W przén (3) : Omyłem łóźniczkę Źwoyę płáczem w mey zálóŹŹi/ Przez cáłá noc oczy moye nigdy nye ofchnęły/ Ná pólcyel mą obficye z nich me zły wyplýnęły *LubPs* B5.

Zwrot: »omyć łzami« = *opłakać* [*szyk zmienny*] (2): A gdy powiém/ czyy piérwéy płácz mam omyć łzami? [...] (–) Czyykolwiek žal od ciebie oplákány będzie/ Káždy ná moim łercu głębkó vŹŹiędzie. *GórnTroas* 69, 72.

a. W celach leczniczych; lavare Vulg (5) : omył rány ich *WujNT Act* 16/33.

omyć czym (4): wwarzywŹy Rumnu w wodzie/ z bazyliáj/ omyy tą wodą oczy. *FalZioł* V 40v, I 129b, V 29, 101.

W charakterystycznych połączeniach: omyć oczy, rany; omyć wodę, wodę hałunową.

4. Usunąć coś za pomocą wody lub innej cieczy (13) : Spongia deletilis, Gębká którą może nieco zmázáć/ Omyć. *Mącz* 189a; *SienLek* 134, 170v.

omyć co (4): łzli pieŹzy y iezdni do rzeki Tybru vczyli Źie pływáć/ gdzie dwoy pożytek otrzymał/ y pot s łiebie omył y pływáć náwykł dla przygody ták iezdni iáko y pieŹzy. *BielSpr* 5; *CzechRozm* 34v; *KochPieŹ* 38; *PudłFr* 73.

omyć z czego (1): Sen z Źwoich oczu omyy: iedno żeby czyŹtą Z rzéki ciekácéy wodą/ ktemu przeźrzoczyŹtą. *PudłFr* 73.

omyć czym (8): á potym z łytą barzo łlodką vczyń iakoby rzadkie ciałto/ albo gęftą gruczę á tym na nocz twarz, na kthoreyby były blizny: pomazuy/ á nazaiutrz czym chczefz: omyy/ iefł doŹwiadczone lekarŹtvo. *FalZioł* V 89, III 26d, IV 5c; *SienLek* 47, 80v, 181v; *KochPieŹ* 38; *PudłFr* 73.

W charakterystycznych połączeniach: omyć pot, zmazę; omyć krwią, ługiem (2), moczem, wodą (3).

Przysłowie: A ták to iefł trudna/ iáko Murzynowi omyć czárnoŹŹ Źwoię. *CzechRozm* 34v.

W przén (1) : Iákobyć łzkody nieprzyiaćiel twoie Krwia Źwá nágróźił/ y omył tę zmazę Którą dźiŹ nieŹiefz prze łwéy źiemie łkázę. *KochPieŹ* 38.

5. Usunąć brud moralny; abluere Vulg; lavare Mącz [co] (37) : Ty Ráfáelu [...] grzechy Omyi/ y nas vtzyń błogóŹłáwionymi. *KrowObr* 174, 152v, 173v, 217v; Włtań á okrczi Źie/ y omyj grzechy Źwoie wzywáiac imieniá iego. *Leop Act* 22/16; Lavare peccatum suum, Omyć Źwoy grzech. *Mącz* 185d; *RejPos* 153v; *RejPosWstaw* [21³]v; *BiałKaz* B2v; *CzechRozm* 257v; Krew Źwięta iego/ omyła grzech człowieká włzelkiego. *ArtKanc* F10, H13v; *GrabowSet* K4v, S4; *LatHar* 24, 98, 387; *WujNT Act* 22/16, s. 489; *WysKaz* 34 [2 r.].

omyć z kogo (2): *BielKron* 214; Otho łyłyżysz iż zalał [Jezus Krystus] rány twoie winem á oleiem/ to iest/ iż iuz omył s ciebie ony łprofne blizny twoie rozlicznych grzechow twoich/ ktoremi łrodze była zránioná nędzna dużá twoiá/ niewinná á przenedrośzłą krwią łwoiá. *RejPos* 210v.

omyć prze(z) co (2): *Thomałzu łwięty*/ omyi náłze łłości przes twoie modlitwy, (*marg*) Tomasz omywa łłości v papieznikow. (–) *KrowObr* 162v; *GrabowSet* P.

omyć czym (8): *KrowObr* 172, 192v, 217; cołkolwiek vczynił myłá/ kochánim/ przyzwálánim/ omyj łpowiedziá *HistRzym* 57; *RejPos* 327; *BiałKat* 21; *ArtKanc* 13v; *WujNT* 878.

omyć w czym (2): Slączyła łie cerkiew łwięta/ bowiem w Iordánie Kriřtus omył grzechy iey. *OpecŻyw* 36v; *LatHar* 387.

W charakterystycznych połączeniach: omyć blizny grzechow, bluźnierstwo, czyn łłóśliwy, grzech(y) (17), krew, nieprawość grzechow, nieprawość, plugastwa, łłóć(i) (3); omyć krwiá (6), łpowiedziá, wiarą i wyznaniem; omyć w Jordanie, we krwi.

Szeregi: »omyć a ochędożyć« (1): omył/ á ochędożył ono márne á łprofne zaráżenie twoie onego trędu twego á grzechu twoiego/ á włóżył ná cię znak y piątno łwoie/ iżeś iuz iest wierna owieczká iego *RejPos* 216.

»złádzić a omyć« (1): Pan Bog grzechy odpúćił/ y złádziłá ie/ á práwie dołkonále omyłá/ nieprzeplácona krew [...] Páná Iezulá/ zá grzechy łwiátá włzytkiego wylana. *LatHar* 132.

»omyć i zmazać« (1): iż Rzym Chřeścijáńłki/ ono łtáre bluznierłtwo bálwochwálłkie ná czele iego nápiłáne/ omył y zmázał wiarą y wyznániem Chřiřtá Páná. *WujNT* 878.

Synonimy: 1. oplókać, umyć, uprać; 2. oczyścić, odkupić; 3. zmoczyć, zwilżyć; 4. zmazać; 5. złádzić.

Formacje współrdzenne cf MYĆ.

Cf **OBMYĆ, OMYCIE, OMYTY**